

RÉTEGEK (I.)

Vajdasági családtörténet

DEÁK FERENC

ELSŐ KÖNYV

Az Úr 1941. évében járunk.

A történet első színhelye a kétezer lelket számláló bánági Magyar-tarlós.

A Berezág és az Óberez közötti keskeny földszávon épült az ezerhét-száz éves második felében, közelebb Temesvárhoz, mint Nagybecskerekhez.

A történet keretét a nagy és itt tehetősnek mondható Kenedi család adja.

Idős *Kenedi József* ekkor 78, felesége (Fodor) *Rozália* 76 esztendő.

Legidősebb fiuk, *Sándor*, 59, felesége, (Bán) *Kriszta* 58 éves.

Három gyerekük van: *Sándor* (37), neje (Lénárt) *Erzsébet*, *Tamás* (36), neje (Vögel) *Helga*, valamint *Klára* (30) és férje *Pósa Tibor*.

Sándor és *Erzsébet* gyerekei: *Tünde* és *Ákos*.

Idős Kenediék második gyereke *József*, felesége (Papp) *Janka*. Mindketten 56 évesek. Három gyerekük van: *Ádám* (37), neje (Millich) *Mária*, *József* (35), neje (Ambrus) *Éva* és *Berta* (33), férje *Eper Jenő*.

Ádám és *Mária* gyermekei: *László* és *Rozika*. *József* és *Éva* gyermekei: *József*, *Erna* és *Lídia*. *Berta* és *Eper Jenő* kisfiát *Dezsőnek* hívják.

Idős Kenediék harmadik gyereke *János* (54), felesége (Peres) *Blanka*.

Négy gyerekük van: *János* (34), neje (Telkes) *Magda*, *Benedek* (30), neje (Röhm) *Petra*, *Etel* (12) és *Dani* (9).

Idős Kenediék negyedik gyereke *András* (48), felesége (Kecskés) *Judit*.

Gyermekeik: *Béla* (26), neje (Pataji) *Júlia* és *Kolos* (25).

Béla és *Júlia* fia *Antal*.

Idős Kenediék ötödik gyereke *István* (46), neje (Timár) *Ida*.

Gyermekeik: *Ottó* (28), neje (Hevesi) *Gizella*, *Paula* (26), *Ernő* (24), neje (*Vadász*) *Dóra* és *Sára* (20).

Ottó és *Gizella* fia *Lázár*. Idős Kenediék ikrei: *Miklós* és *Nándor*. 40 évesek. *Miklós* neje (Berekes) *Katalin*, fiaik: *Ervin* és *Pál*.

Nándor felesége (Kiss) *Teréz*.

... MEGHÁBORÍTOTT FORRÁS ...

Ezen a vasárnapon, 1941. április kilencedikén, Kenediné Fodor Rozália is, akár a többi hívő, gondokkal viaskodva, kérdésekkel küszködve ment az istentiszteletre, és csak nehezen tudott odafigyelni Hollóssy tiszteletes szavaira, bár a fegyelmezett értelem tette azt szándéka nélkül is, magába szívta a magvasabb gondolatok egy részét.

Milyen világ néz feléjük, és mi a sors szándéka ez alkalommal?

Rozália általában úgy kerekedett a nehézségek fölé, hogy nem rontott legyőzésükre azonnal és szenvedélyesen, hanem hagyta, hogy a dolgok felfejlődjenek, megmutatkozzanak, mert akkor könnyebben foghatta meg szarvuknál, és nagyobb esélye volt, hogy ne maradjon vesztes.

Most azonban a veszély csupán felködlött.

Képlékenységevél azért volt riasztó, mert nem lehetett utánanyúlni, megtapintani, érzékelni . . .

Mert az is annyira megfoghatatlan és az észérvektől távoli dolog volt, hogy mindenki Belgrád, és ha jól hallotta: már más városok bombázásáról beszélt, tele volt a világ zavaros szavakkal, dadogással, rémisztgetéssel, de az igazi kérdések és az igazi válaszok vártak magukra.

Három napja, hogy az ország már elméletileg sem létezik, és csak a rémület tartotta féken a népet, hogy esztelenségeket ne tegyen.

Mert ha a szabályok, amelyeket mindig az állam határoz meg saját tartásával, önbecsülésével, erkölcsi tartalmával, nos, ha a mindenkori szabályok széthullanak, akkor az általános bomlás gyorsan kezdetét veszi.

Gyorsan és válogatás nélkül kaszál.

Ekkor már csak a fohász marad, azzal erősítheti magát az ember és úgy lehet erősebb, hogy elfogadja a fájdalmakat és a végzetet.

Amikor jött az istentiszteletre, egy pillanatra megállt a templom előtt örökdő Kossuth-szobornál.

Az első nagy háborúból hazatérők egyike lőtte szíven.

A hitüket, méltóságukat vesztett *maradékoból* lépett ki valaki a bomlott meteoszlopból, és lőtte szíven Kossuth atyánk szobrát.

Hogy azokért akart-e bosszút állni a szerencsétlen, akik odavesztek, (ahogyan két öccse, Mihály és Ágoston is) vagy mert olyan ország veszteseként érkezett haza, amelynek darabjáért – a magyarért – a turini orákulum élete végéig hadakozott?

Nos, azt soha senki bizonyossággal nem tudta megmondani . . .

Rozália attól tartott, hogy ezek után már nem szobrokra lőnek.

Mert hogy hamarosan elkezdődik a fegyverek ideje, abban biztos volt.

Hisz a lelkész is, az imént, igen furcsa idézeteket vett a Bibliából.

Furcsa napok, furcsa idők kezdetét jelezte volna velük?

Talán az előzők gyorsuló folytatását?

Olyan világ ködlik fel most, amely nem hallgat az észérvekre.

Öntörvényű, ficamos.

Nyomorékságával megalázó, önteremtette nyomorúságában fokozhatatlan.

Megtorpant.

Túl nehéz szavak ezek, amelyekkel óvatosan kell bánni.

A gyanúval teli sejtésekre vagy torzító indulatokra épült és hanyagul kivetett szavak néha ölni is tudnak, felettébb veszélyesek lehetnek, ezért beszédünket ilyen időkben nagyobb szigorral, fokozott felelősséggel formáljuk.

Hollóssy tiszteletes úr bölcsessége ma abban mutatkozott meg, hogy nem veselkedett, nem akart mindenáron talányokba menekülni, hanem a keresztyénség alapjaihoz fordult, és onnan hangsúlyozott ki alapigazságokat.

Rozália lehajtott fővel sietett ki a templomból, egy pillantásával elkísérte még öreg párját, Józsefet, szokásos vasárnapi kitérőjére (Istvánékhöz megy egy szilvóriumra és beszélgetésre), összevonta magán ünneplőjét, aztán hazafelé szaporázta lépteit.

Minden gondolatára, lépésére visszhangzottak benne az imént hallott és számára annyira ismerős szentenciák.

. . . Mint aki leveti ruháját a hidegnek idején, mint az ecet a sziklón: olyan, aki éneket mond a bánatos szívű ember előtt. (Példab. 25.20.)

Milyen is ez a vasárnap, istenem?

Április, amikor a napnak lassan megjön az ereje és az emberre nyitott könyvként néz vissza a határ, a mező arca színesedni kezd . . .

De a háborúnak minden évszak megfelel: a halál nem fázik a csikorgó hidegben, nem hajol le zsenge búzához, nem izzad az aratókkal, és nem fon rozsdás szőlőindából mámoros, vidám koszorút senki fejére szüret végeztével.

Most valóban hasznos és okos dolog lenne elbeszélgetni Hollóssy tiszteletes úrral, de ez képtelenség. Az egész presbitérium a templomból át ment vele az iroda melletti imaházba.

. . . Mint a megháborított forrás és megromlott kútfej, olyan az igaz, aki a gonosz előtt ingadozik. (Példab. 25.26.)

Nem szeret utánakérdezni semminek, még a családtagoknál sem szokott kérdezősködni, érdeklődni, másodkézből venni a hírvivő szót, így hát valószínű öccsétől, Sándortól sem kérdezi majd: adott-e Hollóssy tiszteletes úr bármilyen útbaigazítást a hirtelen felmerült helyzettel kapcsolatban?

Mert ez a helyzet olyan váratlanul alakult ki és Simović, a repülő tábornok puccsa után valahogy mindenki megnyugodott.

A politikai foglyokat is kiengedték a börtönökből, bár ő, Rozália, nem szerette a felforgatókat, de azért, ha valaki hisz valamiben, az még ne legyen a rovására írva, főleg, ha nem bánt senkit, akkor néki is hagyják meg a vélt igazát.

Ő, a politika . . .

Józsefje is szilajkodott elég sokat, és Peressel, a nászával – a többi között – amiatt sem tűrik egymást.

József nagyon tüzelt a radikálisokért, amaz meg, mert a Magyar Párt befuccsolt . . . De amíg József volt a falu bírója, nagyon elszaladt vele a ló. Pisszenni se hagyott másokat, a szegények ügyét pedig mindig úgy intézte, hogy minél nagyobb közönség előtt szégyenítse meg a szerencsétleneket. Ahelyett, hogy békített volna, sokszor ugratta össze a szegény panaszosokat, haragosokat.

No, a nász is sorra került, volt ő is bíró.

Ő meg a tehetősebbekkel akart ujjat húzni, ami odavezetett, hogy alig egy év után behúzott farokkal somfordált el a községházából.

Most annyi év után legalább lehetne annyi eszük, hogy egyenesen egymás szemébe néznének és kimondanák: spongyát rá!

Istenem, milyen semmiségek miatt bántják egymást az emberek!

S a sérelmek vagy vélt sérelmek aztán az évig csapnak.

Majd jönnek ezek a szörnyűségek, amikor emberek ezrei esnek áldozatul, válnak hajléktalannokká, bibliai kínokat szenvednek.

Az egyszerű ember pedig ott áll a nagy és védelmet nem nyújtó síkon tehetetlenül, védtelenül, tehetetlenségében végtelenül magányosan, s arcát az ég felé fordítja, mert mást nem tehet . . .

Ő sem tehet mást, mint hogy iparkodik haza a tűzhely mellé, ahova a sors rendelte és elkészíti (befejezi) a szokásos vasárnapi ebédet, amit majd Józseffel némán elfogyasztanak.

Eltelt az élet, és mintha attól az asztaltól soha fel nem keltek volna. Csak az asztal körül szaporodtak a kis, majd nagyobb emberkék, végig kellett velük szenvedni minden betegségüket, eltűrni minden szeszélyüket, gonoszkodásukra mindig jóval válaszolni.

Itt voltak ezek a kis emberkék, szívedből szakadtak, szívedet szakajtani mindig készek, hogy aztán egy nap el is tűnjenek.

Fohászzkodott magában, hogy távollévő gyermekeit, unokáit óvja meg a Mindenható.

Mert MOST a hírek annyira zavarosak, a levegő is zavaros.

Az esték, a reggelek, a nappalok, az egész észlelhető világ tele van valami szennyes köddel.

Közben valahol tovább hullanak a bombák, amelyek elől nem lehet elmenekülni.

Klauszi, aki velük rézsút, a túloldalon lakik, ma reggel, mielőtt feleségével, Ernával a szerbtarlósi katolikus templomba indultak volna misére, azt mondta: nyugodjanak meg, nem lesz semmi baj. A háborúnak itt, Bánátban, Szerbiában vége van. Új előjáróság jön, a rend és béke szavatolt! Belgrádot pedig meg kellett büntetni, mert ott történt a legnagyobb árulás! Meg kellett büntetni más városokat is, mert mindenhol ott volt az árulás csírája.

. . . Mikor öregbülnek az igazak, örül a nép, mikor pedig uralkodik az istentelen, sóhajt a nép. (Példab. 29.2.)

Olyan könnyű, olyan egyszerű háborút csinálni, de egy emberi lényt megteremteni, becsülettel ápolni, pelenkázni, lelki és testi tisztaságban felnevelni rendkívül nehéz és felelősségteljes, hosszadalmas folyamat . . . Erre miért nem gondolnak soha a háború istenei?

Anyák sohasem robbantottak ki háborút, de magukra hagyva a kicsinyekkel örökké ők maradtak a vesztesek.

A harcok kimenetelétől függetlenül.

Az anyák vállukat nem a ház, az otthon, a hajlék három, de mind a négy szöglete alá adták emlékezet óta.

Megtartották nemcsak a családot, de a világmindenséget is.

Az Úr akarata szerint.

A férfi meg egy másik világban él. Még ha nem is hiszi mindig, hogy szükséges kihívni, viadalra hívni a halált, a virtusa előbb-utóbb annyira felhevíti véréét, hogy ott már az ész egyszerűen megáll. Fontostalan. Nyűg.

. . . Az eszes ember, ha vetekedik a bolonddal, akár felháborodik, akár nevet, nincs nyugodalom. (Példab. 29.9.)

Hát igen: József, szokása szerint, ismét elment Istvánékhöz egy szilvóriumra, és hogy megvitassák a világra zúdult szerencsétlenséget. Talán Pista (eszes gyerek, mindig jól igazodott az életben) már többet is tud, mint a tiszteletes.

Ő rendszeresen hallgatja a rádiót, és nemcsak Pestet fogja, hanem Londont, Berlint is.

– *Rozália!*

Visszapillantott. Nászasszonya, Bán Ilona sietett utána.

Ő is a templomból jött. Ott ült mindig a harmadik sor belső végén.

Rozália általában senkivel sem szokott sem istentisztelet előtt, sem utána beszélgetni, a semmire se való locsogást meg szívből megvetette, így most sem örült nászasszonya nyilvánvaló beszélgetési szándékának.

– *Mi lesz most, Rozália?*

– *Nem tudhatom.*

– *Tart még a bombázás?*

– *Azt sem tudom.*

– *Az unokánk . . .*

– *Nekem egyszerre több gond is nyomja a szívem. Meg a lelkem. Jó az Isten. Csak benne bízom. Na, jó egészséget. Be kell fejeznem az ebédet, mert József nem tűri a késedelmet.*

Amikor benyitott a kapun, a szoforafa alatti padon Márton rokont találta.

Ünneplőbe öltözve, átvetett lábbal, cigarettázva várakozott a hűvösben.

Mellette, a padon, egy fekete fiberbőrönd feküdt, rajta a kalapja. Amikor meglátta Rozáliát, felállt, meghajolt, és illedelmesen köszönt.

– *Talán elutazik?*

– *Nem.*

Csak arra szeretné megkérni Roza nénit (szándékosan mindig *Roza nénit* mondott, pedig tudta, hogy ezt ő nem szereti), hogy ezt a bőröndöt ideiglenesen itt „letétbe helyezze”.

Hogy: mit csináljon vele?

Csak megőrzésre szeretné itt hagyni. Személyes holmija van benne, de olyan bizonytalan időket élünk, ugyebár, hogy az ilyesmit jobb biztonságban tudni. Az pedig épp ez a hely.

Rozáliának émelygett a gyomra, és igen nyersen vágta Márton arcába, hogy nagyon szeretné tudni, mi van abban a kofferban, mert ha annak tartalma bármilyen következménnyel járhat rájuk nézve, akkor legjobb, ha azonnal magával viszi.

Márton azonnal elkezdett enyelegni, és biztosította Rozáliát, hogy csupán néhány személyes holmi van benne, de neki néhány napra el kell utaznia, és semmi esetre sem szeretné ezekben a zűrés időkben az üres lakásban hagyni.

Igen, ez érthető, de még mindig nincs egyenes válasz!

Tovább nyegléskedett, hogy őt ez a bizalmatlanság vérig sérti, különben is a személyes holmival mindenki úgy van, hogy nem szívesen mutogatja másoknak!

Rozália hátat fordított, bement a nagyházba, hogy átöltözzön, és mielőbb hozzákezdjen munkájához.

Amikor később a konyhából kinézett a pad felé, Márton már nem volt ott, de a fiberbőrönd igen.

A szemtelenség magasiskolája, gondolta magában Rozália, és folytatta az ebéd körüli tevékenységét.

Rendetlenül, sorjázva futottak gondolatai András fiáékhoz, Zentára, majd Törökbecsére Józsefékhez, aztán a kiskatona képét vette elő a tükörszekrényről, a mosolygós képet, amit szülei hoztak pár hónapja, amikor meglátogatták Szendrőn.

Az ebéddel elkészült, de az öreg sehogyan sem érkezett.

Az ételt a melegen hagyta, a levest meg majd csak akkor szűri le, amikor József megérkezik.

Amíg ő leveti csizmáját, bekecsét, kezet mos, lesz rá ideje.

Mindig így szokta.

Leült a díványra, előszedte a többi fényképet is a tükörszekrény jobb oldali fiókjából. Amíg remegő kezével rakosgatta őket ölében, egyre harcolt könnyeivel.

Emlékezett 1921-ben (vagy huszonkettőben?) a falun bőszen átrobogó francia tisztekre, katonákra, ahogy keletre mentek.

Naponta ki a szerbtarlósi zsilip irányába, később hol délkeletre Párdány, hol északkeletre Tamásfalva felé.

Csinálták az új országhatárt. Ők itt, valami csoda folytán, vagy ez is egyezkedések eredménye volt, nem kerültek Romániához, hanem a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz.

Az emberek vonogatták a vállukat, mert ilyen országról soha nem hallottak.

Hamarosan már az az országnév sem volt jó, Jugoszláviának keresztelték.

Akkor már komoran, némán néztek egymásra az emberek, és magukban kérdezték: milyen királyságok ezek voltaképp?

Itt a Temesvártól Nagybecskerek felé folyó Berezág és az Óberež között, ez a két falu, Szerb- és Magyarartlós, közvetlen a születendő határ peremén ehhez az új királysághoz került, de már a szomszédos Ótelek, Jánosháza, Szakálháza, Csenei, Kerpenyes, Gyúlvész, Gyér, Tógyér, ahol barátok, ismerősök, rokonok éltek, már a román királyi korona fényébe kerültek, úsztak át.

Mennyi idegen király, királyság.

Mennyi rémület és visszafojtott zokszó. Soha igazán el nem siratott testvérei: Fodor Mihály és Fodor Ágost. Egyik a Piavénál, a másik meg a Szocsánál . . . Folyók azok? Patakok? Vizek, amelyek megtisztulnak

már az első áradáskor. Határvonalak vagy élet és halál között csobogó választóvonalak?

András egyetemista korában egy szerencsétlen (mert az ő családja is idegenben lelte magát a győztes világ részeg *szabászatában*) muraszombati cimborája, évfolyamtársa segítségével elment Szlovéniába, hogy kutasson sírjaik után, aztán átment a taljánokhoz is, de nagyon gyorsan visszatért.

Nem szabad a sebeket bántani.

A hadurak nem látogattak soha honvédtemetőket, jeltelen sírok után sem kutattak.

A világ legkegyetlenebb mézáróseit valami furcsa okból kifolyólag a Mindenható mindig megtartotta. Bárkié legyenek is azok.

Talán itthon kellett volna emlékművet emeltetni annak a negyven szerencsétlennek, akik odavesztek a nagy háborúban.

Istenem, csak most ne ismétlődjék meg!

Ne hadd!

Ó, nem figyelhet mindenre oda . . .

Azt sem tudja senki igazán, miért ÉPP EZEK a családok hagyták ott az ősi otthonokat ott Szeghalmon, Békésen 1786-ban s jöttek ide, a sláv tengerbe, ahol még a svábok se szoktak meg nagyon, de valahogy azonnal ellenük voltak . . .

Rozália jól emlékezett édesanyja ritka megnyilatkozásaira, amikor nagy keserűségében halkan elkántálta, hogyan menekültek 1849. január 19-én a Maroson túlra, mert a szomszéd falu szerbjei elkezdték gyilkolni, fosztogatni őket. Amikor hónapok múltán visszajöttek, a falunak csak üszkös falait lelték, semmi mást.

Jóllehet a vértanú Kiss Ernő tulajdonán éltek sokáig, nádlásra telepítette őket ide annak apja, Izsák, de csak kínból, bajból, megaláztatásból járt ki nekik mindig . . .

Az aztán garmadával . . .

József komorabb volt, mint egyébként.

A csizmáját sem húzta le, csak kezét mosott, és a pohárszékhez lépett. Magának unicumot, Rozáliának meg diópálinkát öntött.

Az asszony igencsak meglepődött. Ilyesmi alig történt meg vele az életben.

Itta ő a diópálinkát, ha úgy adódott, piros betűs ünnepekkor, meg ha a gyomra egy kicsit nyavalygott. De így, sima vasárnapon sohasem. Eszébe se jutott. A leveses szilke ott volt már az asztalon, József intett, hogy üljön le a helyére, vele szembe, aztán feléemelte a poharat, és kortyintott az italból.

– Szerbtarlósról a jegyző, az a bitang Pribić, tegnap elpárolgott. Összeszedte legfontosabb holmiját, és eliszkolt.

Rozália megállt, hallgatta férje keserűségét.

– A határőrök, az a háromszakasznyi, meg a négy zsandár arra vár, hogy valakinek megadhassa magát.

Egy szalvétával letakarta a kenyeret, csendben oldalra húzódott.

– A fináncok itt kártyáznak Kerekes Mihály kocsmájában. Ide költöztek a vendégszobába. Nem mernek visszamenni szerbtarlói szállásukra, félnek a svábok bosszújától. Mert azok már szervezkednek, díszlépésben verik a piactér kövezetét. Valami felhívásokat, figyelmeztetéseket és más förmédvényeket ragasztottak ki a községháza ajtajára, meg a falu központjában több ház falára. Tubić, a bíró kérte, hogy maradjanak nyugton, amíg a dolgok nem rendeződnek magasabb szinten, de ezek válaszként bevették a fejét. Ma este ismét leszerelik a Kossuth-szobrot. Jovanov pápa felajánlotta a tiszteletes úrnak, hogy amíg annak szükségét látják, ő magánál rejti el, mint tizenkilencben.

Felállt, hosszan nézett maga elé, aztán tett néhány lépést a tornác lépcsői felé, onnan folytatta:

– Horthyék biztos bejönnek Bácskába, meg ide, hozzánk, Bánátba is. Bárdossy miniszterelnök, Pista fiunk szerint – beszélt is valamit erről a rádióban, de ezek a pesti urak úgy megcifrázzák, hogy legyen talpán az a magyar paraszt, aki azt meg is érti. Pista okos, iskolázott ember, de ő sem értette egészen, mi a fenét akart a magyar–jugoszláv örök barátságai szerződéssel . . . Számunkra az semmit sem jelentett, hiába pofáztak annyit róla a múlt télen, valahol Mikulás után . . . Mert, hogy ki kivel komázik le, az az ő dolguk, a két komázóé, nekünk, kibicelőknek csak az élvezet jut. Hogy tapsoljunk, már aki szeret tapsikolni. De az ilyesmi nem a mi kenyerünk. Arról ez a Bárdossy miért nem pofázott, hogy amikor itt is, meg sok helyen még, behúzták a firhangot a magyarság előtt, és nap se érhetette azóta, akkor mire szerződtek? Mert mi a képviselő uraknak ott az országházban csak szaros firlefánc voltunk mindig. Ugyan, kérem alássan:

három–négy millióval kevesebben . . .? Ettől csak szabadabban, mélyebben lehet szuszogni! Így van ez, párom, Rozália . . . Odaát, a lecsonkolt hazában, fogadok rá, pontosan így éreznek. Ha egy kicsit sajog a picit szívük néha, akkor az erdélyi havasok iránt sajog, a góbéért azért nem vesznek meg, hidd el nekem. Pedig azt keményebb fából faragták, mint azt a raccsoló, lúdtalpú, sápadt városi fajzatot. Még a tót is legyőzi ezt a városi miskulanciát, tőle erősebb ételt eszik!

Bal tenyerével nyugtatta a már évek óta táncoló jobb kezét, aztán legyintett, hagyta, hadd járja szokása szerint.

– Sokszor erősebb a magyarnál, ezt én mondom neked. Mert ahhoz kurázi kell!

Kurázi ahhoz is, hogy a sok affektáló magyar bocskoros nemes személyeit kibírja . . . Nekünk meg . . . hogy önmagunkat kibírjuk.

Jóságos Atyánk . . .

József felhajtotta a maradék italát, és szedett a levesből.

Rozália meg volt róla győződve, hogy ezek a gondolatok férje fejében akkor kezdtek kavarni, amikor Pistáéktól hazaindult, és azért kezdett ebbe a fejtegetésbe is, főleg a magyarok ide való bevonulását illetően, meg az örök baráti szerződésről, mert erősen kikíváncozott belőle, egyszerűen nem tudta megemészteni, visszafojtani.

De hát, az effajta keserűségből ők sose nélkülöztek.

Amikor tizenkettőben Józseffüreden volt, s olyan szép barátság alakult ki azzal az asszonnyal, ahogy megboldogult férjéről mesélt, akinek előbb egyik, majd a másik lábát is le kellett vágni, hogy megnyújtsák életét, szenvedését, nos, akkor tőle hallott a fantomfájásról.

Arról a fájdalomról, amelyet a szerencsétlen az elvesztett, rég eltávolított, nem létező testrészeiben érzett.

Most arra gondolt, hogy itt egy fordított eset jelentkezik. Az eltávolított testrészek éreznek fájdalmat a megmaradt test iránt.

A fájdalom a nem létező testrészekben sajog fel.

Ebéd után József a tornácra ment, ott szürcsölgette borát, és halkán dűnnyögött, mert már nagyon megsavanyodott, amikor megpillantotta a szoforafa alatti padon a bőrdönt.

Rozália elmondta, hogy Márton már itt trónolt, amikor ő a temp-lomból hazaérkezett, és hogy egyszerűen itt hagyta a kofferjét, még csak

el se köszönt. Nyilván tudta, hogy a bőrrönd nem maradhat itt anélkül, hogy a tartalmát ő ne lássa.

József fogta a *kakuktkojást*, és a gazdasági udvarba, a kazlak közé vitte.

Amikor visszajött, az artézínél kezet mosott (Rozália hozta elébe a törülközőt), amíg törülte a kezét, csak annyit mondott, hogy ez így a természetes. Ha már az a szemét Pribić elillant Szerbtarlósról, a magyar cimborája sem érezhette magát már olyan nagy biztonságban.

– *Csak soha vissza ne jöjjön!*

– *Ha visszajön: megfojtani, mint a macskát!*

József bement a nagyszobába, bekecse zsebéből elővette azt a néhány újságot, amit Pistáéktól hozott, majd kiment a tornácra, lehevert a rengőre és olvasgatott, amíg el nem szenderedett.

Rozália csak ekkor merte ráteríteni az agyonmosott, Kassáról hozott kincstári pokrócot. A díszkard mellett ez itt az egyetlen ereklye . . .

A ZENTAI HÍD HALÁLA

Az Alvégből iparkodott a Tópart tiszai végére, épp a Jézus Szíve-templom mellett hajtott el, amikor hallotta a robbanásokat.

Tudta, hogy a híd sorsa eldőlt.

Ma, 1941. április tizenkettedikén.

Napok óta beszélnek, hogy a hidat aláaknázták, és hogy csak az alkalmas pillanatra várnak.

Kuzmanović Milorad tettetett sajnálkozással mondogatta magyar jogász kollégáinak, hogy sajnos, ez a tákolmány úgy fekszik majd bele a Tisza szőke vizébe, hogy magával visz legalább egy-kétszáz magyart is. Mladen Čović, drága jó barátja, a csókai jegyző szerint a szeméjtét viszi magával, de szerinte abból biztos van több is. Ő megesküszik rá, ha kell, hogy van kétszáznál sokkal több szemét alak. No, de menjen egyelőre ez a kétszáz. Mert menni fog. Ő ezt Pijetlović Ljubo őrnagytól hallotta, akinek ezt a legfelsőbb helyről parancsolták meg még április 4-én.

Ezzel szemben Novaković ügyvéd azt mondta, hogy benne van a népdalban: ha a Tiszába ártatlant ölnek, a folyó bosszút áll.

Katin doktor pedig azzal zárta le a furcsa purparlét, hogy azért ne feledjük el: a Tiszába fulladtak között a részek vezetnek több lóhosszal, következésképp jobb lenne, ha mind a két jurista egy csöp-

pet visszafogná magát a híres zentai gyümölcspálinka mértéktelen élvezetében.

Az asztaltársaság tegnap alkonyatkor ott a Royalban, amelybe András véletlen csöppent (Herbert mérnök hívatta sántikáló palotapincsije miatt), nagy derülésére Kuzmanović többször is kikérte magának: ő egész életében csak szilvapálinkát ivott, azt hozta vagy hozatta rendszeresen szülővárosából, Loznicából, ebből az agy- és gyomorbomlasztó vitriolból ő sohasem ivott.

– *Hogy honnan tudja akkor, hogy milyen?*

Marinkov rendőrségi fogalmazó szerint Radojkától, a feleségétől. Emiatt a kerítésszagotó ital miatt hanyagolta el a házat, ettől kezdett bálba járni nélküle is, ettől kurvult el!

A nevetés egyre csak pezsgett, nőtt, terjedt, dagadt, amikor maga Kuzmanović tette fel a kérdést, hogy vajon kell-e ettől fényesebb bizonyíték a gyümölcspálinka végzetes hatásáról?

András nem tudta, honnan is tudhatta volna, hogy mikor jön el az az alkalmas pillanat, amikor az ő *hazavezető* (a Bácságba vezető) útját fel kell robbantani. Előző este azonban megnyugodott, amikor a szomszédban lakó Milić főhadnagy (Béla fiával cimborált) átjött hozzájuk és nagyon halkán, leverten mondta, hogy az éjjel az őrnagy elment.

Szó nélkül, semmi eligazítást nem hagyva.

A helyőrség az ő nyakába szakad, hisz ő volt a rangidős.

Hiába próbálkozott kapcsolatba lépni a katonai körzettel, a telefonok süketek. Ő meg most nem tud mit kezdeni az állománnyal.

Az utcákon egyszerre olyan felfordulás, lőtás-futás keletkezett, hogy egy darabig gyalog kellett megtennie az utat.

Egy pillanatban arra gondolt, hogy ilyenkor benyitni valahova igen csak groteszk dolog lenne. És hogy ilyen helyzetben az a gazda valószínű gorombán kiteszi a szűrét, hisz a sántító lótól most nagyobb baj van.

Közben ismét felszállt a kerékpárra, az emberek nagy része a Tiszához futott, de volt, aki épp az ellenkező irányba loholt vagy az ablakon kémlelt, figyelt, lesett az utcára. András elmosolyodott: a polgárságnak ez még kora reggel, ilyenkor még ágyban vannak. Az ő „páciensei” viszont magukhoz parancsolják őt akár éjnek éjszakáján is, de talán kicsi előnyben van a „humán doktorokkal” szemben: nála nincsenek színlelők, képzelt betegek.

Most, hogy már a városháza mellett hajtott, el is hagyta, egy pillanatra visszanezett a toronyra.

Amikor először járt itt, nagyon a szívéhez nőtt ez az épület.

Volt benne valami bizalomkeltő, valami biztonságos . . .

Aztán a város is.

Budapesti, majd gödöllői évei után hánytavetette a sors sokfelé (de szülőfalujának még a közelében sem akart megtelepedni), eljutott az ősök hazájába is, Békésbe, de valahogy itt találta meg lelke nyugalmát, Zentán, a Tisza jobb partján.

Szerette az állandóan szakmai ügyekben vitatkozó, spiccesen is kicsit sunyító embereket a Kertekből, a csendes-bús halászokat a Kukucskából, a termésük és jószáguk állapotáért örökké aggódó gazdákat ott, ahonnan éppen jött, az Alvégből, de ezeket a mókásan kenetteljes, nótázó, savas-lúgos humorú, de alapjában véve vidám polgárokat is, a központból meg a Tópartról . . .

Kerékpárján gyorsan eljutott Nagy Mélykúti Lukács házához.

A gazdának nyolc muraközi lova volt, azokkal fuvaroztatott, de most az egyikkel valami baj volt.

Háború ide vagy oda, az ember nem hanyagolhatja el munkáját. Neki ez szent, és ha a gazda, akit igazából nem is ismert, csak néhányszor látta, most, ha ki is utasítja, legalább az ő lelkiismerete tiszta marad. Amikor bement a nagy, boltíves szárazbejáraton, nézegetett jobbra-balra, de hiába szólogatta a gazdát, senki sem válaszolt.

Először arra gondolt, talán a házbeliek is elmentek a Tiszához, hogy lássák a robbantás nyomait.

Bekopogott minden ajtón, de hiába.

Akkor az egyik szárnyas ajtóban, amelyik az üveges tornácra nyílt, megjelent egy negyvenes, jól ápolt barna hajú asszony.

András illedelmesen köszönt.

Az asszony hallgatott, bús tekintetét egy pillanatra levette róla.

Akkor pongyoláját szorosan összefogta a derekán, és halkán kérdezte: kit keres?

András válaszolt.

Nevetségesen, zavartan.

Az asszony ezt észre is vette, és bal tenyerét a férfi vállára tette.

Jobb kezével még szorosabbra fogta a pongyolát.

Minden idoma szépen, világosan, érezhetően kidomborult.

Hogy: nagyon fél.

És: borzasztó volt . . . a robbantás . . .

Majd: na, ne ácsorogjon ott, tessék, jöjjön beljebb.

Amikor bement, az asszony becsukta utána az ajtót, és hozzásimult.

Ne haragudjon, de ő rettenetesen fél.

Nem haragszik. Dehogy. Megérti ő ezt . . . de . . . a ló . . .

Egyébként az istálló nem itt van. Kinn az állomásnál.

– *És a gazda? Lukács úr?*

– *Kora reggel azt mondta, hogy délelőtt valami megbeszélései vannak, aztán meg elmegy az anyjához Felsőhegyre.*

– *De hát . . . a ló . . .*

Az asszony szorosabban simult hozzá, és halkán ismételte, hogy ne haragudjon, de nagyon fél.

Megérti ő, és nem is haragszik. Dehogy haragszik, tudja ő, mi a félelem. Csak nyugodjon meg, marad ő még egy kicsit . . . neki van ideje . . .

– *Hagyja csak azt a lovat. Nincs annak semmi baja, hanem az inas patkolta, és elvétette. A patkót már le is vették . . . Rendbe jön az. Ne aggódjon, doktor úr.*

– *Csak: András . . .*

– *Bella. Igazából Izabella. De legyen csak Bella.*

– *És ha netán valaki . . .*

– *Nem jön senki.*

– *A gyerekek, mert biztos vannak gyerekeik . . . vagy valaki . . .*

– *A gyerekek Szabadkán vannak, most biztos nem engedi útnak őket a mama. Az emberek mind kinn állnak a Tisza-parton, báméskodnak. Szomszéd sohasem jön, rokon nincs, ismerős bejelentetlenül nem szokott . . . ő meg itthon retteg, remeg. Egyedül.*

– *Igazságtalanság.*

– *Az.*

– *Sok igazságtalanság van a világon. Az ember akkor döbben rá, amikor egyszer csak észreveszi, hogy csúszik ki alóla a világ. Az élet pedig nagyon véges.*

– *Nagyon igaza van, András . . . vagy Bandi?*

(Ó, szentséges ég, mit teszek! Úgy viselkedek, mint egy szaros, pattanásos gimnazista . . . De teszem, mert évek óta csak civakodás, értel-

metlen viaskodás, vergődés az életem . . . Már nem is a pénz, a kereset miatt . . . Már rutinszerűen, amitől az ember teljesen meghülyül és pitinek, egy nagy semminek érzi magát. A gyerekek is valahogy lenézik. Nem, Béla nem. Ő sajnálja. De Kolos, az a kis taknyos, nem is titkolja, kendőzi az iránta táplált gyűlöletét. Ó, nem tudná ő azt táplálni, az anyja teszi igen hatásosan. *Judit asszony!* De . . . most már értem, mindent értek! Hát nekem EZT kellett megtennem, hogy megértsem, mekkora szarvam nőtt az utóbbi . . . hat . . . hét . . . HÉT esztendő alatt? De azért ez mégis . . . ó, hogy is nevezném? Hát igen! Aberráció. Amíg odakinn tombol a káosz, a robbantáskor talán emberek, talán sok ember vesztette életét . . . akik még egy órával ezelőtt éltek, akik épp akkor keltek át az hídon . . . most holtan úsznak a Tiszában. Istenem! Miért teszem ezt? Miért teszem, és miért nem érzem magam aljasnak, bűösnek?)

Sietve felöltözött.

Az asszony tovább feküdt, csak a hasát takarta be és hosszan, mereven nézte a mennyezetet.

András észrevette, hogy az asszony szeme csillogott.

Azt hitte, talán sír.

Odament hozzá, és megsimogatta a haját, arcát, hogy nyugtassa, mondani akarta, hogy őt is bántja a lelkiismeret, de az asszony kicsi mosollyal felé fordult, és görcsösen megölelte.

Van isten.

Senki sem sejtí, hogy ő most milyen leírhatatlanul boldog.

Már azt hitte, hogy az életben meg nem történhet vele a csoda . . . A társaságokban, nagy ritkán, valahogy csak tisztelettel közelítettek hozzá. Egyszer véletlen meghallotta, hogy egy férfi a másiknak azt súgja róla: ez egy jeges, rideg, érzéketlen szobor.

Ezen nagyon sokáig rágódott, mert ő nem volt jeges, hideg . . . csak komoly.

Kicsit reménytelen is.

Nagyon reménytelen.

Ő nem kalandra vágyott.

Neki maga a tiszta, megbízható, tartós szerelem kellett. EZ!!! De hát . . . az ura . . . Tizenkét évvel idősebb tőle, ami így nem is lenne sok, mert amikor az egész kezdődik s a nő (mint ő volt) húszéves, a férfi (mint Lukács volt) harminckettő, az jól mutat.

Izgalmas.

Biztonságos.

Még szép is.

De amikor eljutsz idáig, amikor egyszerre csak negyvennégy vagy, ő meg ötvenhat . . . Amikor szinte könyörög, hogy találd már fel magad, lelj magadnak kiutat, megérdemled . . . Hát akkor ez nagyon megalázó. Vagy nem?

Az. Megalázó. A mamát említette . . . talán szabadkai?

Igen . . . A gimnázium után Szegedre ment, francia–olasz szakra, de amikor a háború után határt húztak a két város közé, hirtelen vége szakadt a szép életnek, szakmába vetett reményeknek . . . A Keller-vagyon elolvadt, apja addig birkózott a sorssal, amíg el nem vitte egy agyvérzés. Anyjával, öccsével éldegéltek. Ő órákat adott, teniszezett, lovagolt . . . Addig lovagolt, míg az idő kifutott alóla, és Lukács nyergében nem lelte magát.

Jó parti, jó ember, jó élet is volt . . .

Amíg tartott.

De most valami egészen más, valami csodálatos dolog kezdődik. Nagyon köszöni a Mindenhatónak, hogy ebben a pokolban, a pokol kapujában épp őt, Bandit adta mellé. De vajon lesz-e ereje ehhez a szerelemhez?

A szerelemhez igen. De elválni . . .? Hát ahhoz nem biztos. De túl korai erről beszélni . . .

Még mindig nem tud magához térni. Olyan volt ez, mint egy villámcsapás.

És épp most.

Most, amikor a világ fordul, lassan (vagy gyorsan) tótágast áll. Ilyenkor az ember azért mégis a családjára gondoljon legelőbb.

Ha van felelősségérzete.

Neki van.

Ahogy az ő szerelmük iránt is lesz. Mert az ő számára is szinte az utolsó pillanatban érkezett.

Ez nem közhely.

Így van.

Szó szerint így igaz.

Bella sem gondolt válásra. Nem is tudná miként kezdené . . . Lukács is odavan a gyerekekért. Elza idén érettségizik, eddig jeles tanuló volt.

Nagyon apás, amit ő mélységesen megért. A kis Lukács igazi kamasz. A kamaszok mintaképe a maga tizenhat esztendejével. Eltökélt szándéka, hogy gépészmérnök lesz. Az öcsém mechanikus, és állandóan ott van a műhelyében. A kis Lukács. És a Bandi családja?

Csak Béláról mesélt.

Meg a menyéről, Julikáról.

Kolost csak megemlítette, közben arra gondolt, hogy ezután nagyon könnyű lesz kivédeni vagy amortizálni Judit támadásait.

Talán azt is eléri, hogy teljesen érzéktelenné válik iránta.

Egyszerre úgy érezte magát, hogy sebezhetetlenné vált az elmúlt három óra alatt.

Három óra alatt?

Elmosolyodott, amikor a tornácon, mert oda ültek ki, Bella meg ő iszogatták a gyümölcspálinkát. Eszébe jutott Kuzmanović a maga szilvapálinkájával, amit körülményes úton szerzett be vagy hozott magával Mačvából, meg hogy a felesége azért vált könnyűvérűvé, mert ezt a *zentai vitriolt* itta.

Az ember, ahogy bejött az udvarba, és meglátta Andrást és a feleségét, csak intett, aztán az udvar mélyén levő kamraszerű helyiségbe vitte a kitömött és szemmel láthatóan nehéz hátizsákot.

Az udvar közepén az artézi kútnál kezet mosott, arcába csapkodta a vizet, majd fáradt léptekkel a tornácra jött.

Csendes, halk szavú ember volt.

Alig hallhatóan üdvözölte Andrást, és bocsánatot kért a vaklármáért, de Bella nyilván elmondta neki, mi történt.

Bella pohárért szaladt a szobába, Lukács cigarettával kínálta a vendéget, az nem fogadta el, nem dohányzik, így maga gyújtott rá. Amikor azért mégis fizetni akart az állatorvos kiszállásáért, András udvariasan elhárította.

Nagy Mélykúti is ivott, és laposakat pislantott felesége felé, figyelte az asszony halvány, kicsit visszafogott mosolyát, aztán Andrásra nézett, és megkönnyebbülten sóhajtott.

Hát nem furcsa, hogy itt élnek kétutcányira egymástól, és jóformán nem is tudnak egymásról?

Bocsánat, a doktor urat mindenki ismeri, de hogy ŐK nem találkoztak . . .

Pedig valóban megtehették volna előbb is, és nem egy sánta ló ürügyén.

Fogadja ezt úgy, hogy mától a család kicsi, de érdemes baráti köréhez tartozik . . . Ő napközben ritkán van idehaza, de a magányos Bella szinte állandóan itt kuksol a virágai között. És ezekben a zavaros időkben legyen valami támasza, ha már őt ebben meggátolja a sok dolog.

András felállt, ügyetlenül billegett, nem tudta, hogyan is búcsúzzon el, távozzon, mit mondjon?

A házigazda meg mintha egy kicsit szórakozott volna esetségén, folytatta halk monológját hogy: bizony, szegény Bellát, mert úgy nevezi („. . . talán már maga is tudja, doktor úr, hogy a közeli barátok is Bellának szólítják?”), nos, rettenetesen megviselhette ez a csúnya dolog a híd robbantása körül. Ha egy tősgyökeres zentai belegondol, akkor összeszorul a szíve, mert („. . . jó, ezt maga, lévén aránylag friss zentai, nem tudhatja . . .”) a vashídon huszónháromban ment át Bánátba az első vonat, hogy a mindenkori hidat kilencszáznyolc májusában adták át a forgalomnak . . . Megszoktuk, életünk részévé vált. A bánátiak is az után kezdtek nagyobb számban ideszemtelenkedni . . . („Bocsánat, nem minden bánáti gazember. Vannak úriemberek is, mint például a doktor úr . . .”)

Harangoztak.

EGY LÓ HALÁLA

A távolból harangszó hallatszott.

Igen, ez a magyartarlósi nagyharang.

Kenedi Sándor keserűen elmosolyodott.

Ma van a születésnapja.

Április 22-én.

Ma töltötte be harminchetedik életévét, és az égvilágon semmire nem lehet büszke.

Mindent mindig tévesen, rosszul csinált, és ez a folyamat már vissza nem fordítható.

Mert egész eddigi életében gyenge ember volt, következőképp esélytelen.

Mert apja sem állt melléje, nem segített. Ahányszor megkérte, hogy támogassa valamelyik elképzelését, vagy éppen olyan álláspontját, amely

valamelyest ellentétben állott az öregével, kivonta magát, semlegességét ügyesen, ékesszólóan megmagyarázta.

Nem vigasz, hogy így viselkedett Tamás öccse és Klára húga iránt is. Apjának, a hatvanéves Kenedi Sándornak, úgy tűnik, elegendő volt az öreg Keneditől kapott nyolcvanhektárnyi szántó a Nagykaszálóban, amihez felesége, Kriszta is hozott pártája vesztésével huszonháromat a kolostori szurkosból.

Ennek ellenében apja kénye-kedvére hagyta három gyerekét és hat unokáját.

No, persze, ez kevésbé érintette Klárát, akinek jól felvágták a nyelvét, és hála férjének, a debellácsi Pósa Tibornak, az öreg Kenedi ármánykodása alól szinte teljesen kivonta magát.

Szitált a vékony szálú tavaszi eső, a lovak komótosan ballagtak, nem biztatta őket.

Fejére húzta a Máthé Lászlótól kapott viaszosvászonból készült esőköpeny csuklyáját, és tekintete szinte csúszott a rúd alatt elhúzó dűlőút sarán.

Máthé Laci!

A becskerekai cukorgyártól küldték ide a Répadokra évekig mázsázó-könyvelőnek.

Nehéz munkája volt, mert a szekéren lévő répát nemcsak mérni kellett, hanem a répa szennyességét (a rajta levő sarat) is meg kellett állapítani, százalékolni.

Ebből rengeteg baja támadt.

Nem volt olyan idény, hogy az elégedetlen parasztok, akár többször is, meg ne búbolták volna. Pedig Laci igyekezett talpig becsületes úriember maradni, amit azonban nem nagyon méltányoltak az ősi esőben bőrig ázott, a mázsa előtt órákig ácsorgó, fagyoskodó gazdák. De hát . . . ez már a múlté.

Amennyire hinni lehet a dolgok irányvételének.

Végre visszatért saját gondja-bajához.

Sóhajtással.

Kettővel is.

Mert leírhatatlanul dühös volt a nagyapjára.

Saját tehetetlensége miatt is.

Vagy leginkább azért.

A gyerek most ki tudja, merre van, ki tudja, él-e még?

Hogy a Jugoszláv Királyi Hadsereg ilyen elképesztő gyorsasággal adta meg magát, annak lehet valami értelme is, hisz legalább az állomány szinte egésze életben marad. A hadifogságban is nagyobb a túlélési esélye, mint egy olyan fronton, ahol igazából nincs is parancsnokság, ahol az ellenség rettenetes túlerővel, pokoli hirtelenséggel támad, te-tejében felszereltsége is annyira tökéletes, hogy ellenállni egyenlő az öngyilkossággal.

De most minden okoskodás hiábavaló, mert azt sem tudja, hol érte Ákos egységét a bombázás és az összeomlás.

Mert még február derekán Szendrőről, állandó állomáshelyéről jelentkezett, azt írta, hogy a hírek szerint hamarosan átvezényelik őket Majdanpekbe vagy Zaječarba, de lehet, hogy Belgrádba kerülnek, ami persze csak szóbeszéd lehet, mert azért a csapatmozgás egy katonaság életében nem lehet kocsmai, kantini beszélgetés tárgya . . .

Ilyesmí, ahogyan a szolgálati idő kurtításáról szóló hírek is, állandóan benne van a kaszárnyák levegőjében.

Igazából csak azt észlelik, hogy a tisztek között nagy az idegesség, a horvát és szlovén nemzetiségűek még a hó elején szinte egyik napról a másikra eltűntek, bár számuk igazán elenyésző volt.

Erről a gyerek akkor is említést tett, amikor a pravoszláv karácsony idején meglátogatták.

Egy szlovén főhadnagy, valami Tupek a hadtápnál volt beosztva, két szlavóniai vagy inkább sokác alhadnagy őgyelgett a könnyűtüzérségnél, de egyikükre sem bíztak méltányos feladatot.

Az egyiket, akit Cibericnek hívtak, a helyőrség parancsnoka, Vučić alezredes számtalanszor tett nevetségessé, helyettese, Zarubica őrnagy meg élvezettel brüszkírozta.

De eltűnt Halilović százados is, aki igyekezett túltenni a szerb és montenegrói kollégáin, sértőbben, nagyobb hévvel és kitartással szitkozódott azoknál, hogy fedje muszlim eredetéből származó hátrányát.

A szekér csúszkált az úton, ő meg már harmadszor pásztázott végig ezeken a furcsa részleteken, mintha menekülne az igazi kérdésektől, amelyek csak annyira szorítottak maguknak helyet benne, hogy nagyapja iránti dühét dgaszthassa.

Végül azon kapta magát, hogy minden porcikája remeg a dühtől, mert engedett nagyapjának, és hagyta berukkolni a gyereket az őszi évfolyammal, holott Petrić kapitány, aki főleg a vadászydény beköszön-tével tanyájukon töltött több napot is, tavaly András-napkor (erre nagyon jól emlékezett, hisz a szomszédos Deli Andráséknál pálinkáztak a reggeli köszöntő után és hazafelé, a két tanyát összekötő ösvényen hangzott el a jó tanács) szépen megmondta: a tavaszi kiképzés mindig komótosabb, és csak egy szavába kerül, átcsúsztatja a gyereket a következő újonccsoportba.

Egyébként a politikai helyzet sem rózsás.

Jobb félni, mint megijedni.

Ennek ellenére nagyapja megmagyarázta, hogy ha most bevonul, a család számára előnyösebb időben kerül haza. Nyár derekán szerel le, az is lehet, hogy már aratásra itthon lesz.

Most meg itt van egy másik, véres ARATÁS!

Milyen örült tisztetek lehettek azok (igaz, csak néhány), akik a német túlerővel mégis szembe mertek szállni, feláldozva katonáik életét?

A már annyiszor bizonyított dac munkálkodott bennük, nem annyira a hazafiasság.

Csak felbőszítették azokat a pökhendi németeket, és a bosszújuk kiszámíthatatlanul hosszú és kegyetlen lehet.

Ha Ákos is azok között volt, akiket Belgrád peremréseire vezényeltek, ahol a németek napokig bombáztak, akkor bizony nagy bajban van a fiú, de a család is . . .

És az öreg Kenedi József, a család ura, most csak hallgat, szinte állandóan a határban csavarog, ha találkoznak is, a kérdésekre csak hümmög, dühösen fúj, és tagadóan rázza a fejét.

Nincs párbeszéd.

A lehetőségét sem adja meg.

Pedig előbb-utóbb úgyis megmondja neki, hogy ahányszor engedett erőszakos rábeszélésének, mindig csúnyául megbánta.

Tanácsai, parancsai, meghagyásai, gondolatai hamisak.

Talán azok is voltak mindig, csakhogy a nagymama vezette ezt a nagy gazdaságot, a családdal is ő törődött, az öreg csak csavargott a nagyvilágban, amikor időnként hazajött, s ez már a családi adomatár része

lett, gyereket csinált, nagyokat mulatott, használhatatlan tanácsokat osztogatott, aztán ismét elment . . .

Most is ezért eszi magát, mert ismét engedett neki, bár a gyerek tekintetében nagyon olvasható volt a könyörgés, hogy segítsen rajta: maradna a tavaszi rukkolásra.

Igazából nem is volt még annyira érett, hogy bevonuljon.

Nem volt gyerekes, de bizonyos dolgokat a maga felületes módján ítelt meg, azután úgy is cselekedett.

Most egy furcsa eset jutott eszébe.

Egy olyan esemény, amely a családban nagy derülést (megrökönyödést is) váltott ki, de csak ő tudta, a gyerek apja, hogy itt nem heccről volt szó, hanem a gyerek olyanféle rögtönzéséről, amely pillanatnyi meglátása, döntése és cselekedete összhangját jelentette azon a szinten, amely igazából nem nevezhető bölcsnek és elfogadhatónak.

Nevezetesen arról volt szó, hogy Ákos a Csupi nevű kutyáját már sok mindenre betanította.

A korcs kivételesen vonzódott hozzá, tanulékony volt, és a fiú úgy gondolta: produkáltatja egy nyári labdarúgó-mérkőzés előtt, ahol, lévén nyári vakáció, jelen voltak gimnazista barátai, no meg hát azok a lányok is, akiket szüleik valahogy becsempészték a becskereki katolikus zárdába.

Nagy volt a tét, és neki igen fontos volt, hogy az eb bizonyítson.

Az tette is szíve és feje szerint, a nagy éljenzésre oda sem figyelt, de amikor a szomszédos bikaistálló felől egy másik, nagyobb, igen ingerült kutya elől valami csúnya, veres macska menekült át a közeli árkon, az egész mutatványnak vége lett.

A macska üldözése számára fontosabb volt, mint bármilyen apportírozás. A nézősereg még egyszer megtapsolta Csupit, aztán mindnyájan az öltözködő játékosok felé fordultak.

Bármennyire is laza volt a barátságos mérkőzések szabálya, most azért valóban itt volt a meccs kezdetének ideje, kit érdekelt már egy kutya, annak ügyessége . . .

A mérkőzés alig hogy megkezdődött, Csupi visszasompolygott gazdájához, az meg azon nyomban megfojtotta, és a pálya közepére dobta.

Repült a kutya hullája nagy ívben, a mérkőzés rövid időre megszakadt.

Amikor Ákos színpadias léptekkel utánament és kivitte a kutyatete-met, mindenki tapsolt, kurjongatott.

Ez egyike volt azoknak a példáknak, amelyek arra inthették volna nagyapját és őt, Ákos apját, hagyná legalább még egy évig érni a gyermeket, de az öreg hamis bölcsekedése a legényke kezébe adatta a katonaládát, és most ki tudja, hol van . . .

Érettnek semmi esetre sem volt mondható, és a jó Isten tudja, szorongatott vagy válságos pillanatokban helyesen tudott-e dönteni? Az Óberez keleti hídjára hajtott fel, arra, amelyen át az út a Klobositz nagybirtoka, illetve Tamásfalva felé vezetett, amikor a híd korlátjáról, jobbról is, balról is, leugráltak a főleg vadászöltönyben feszítő Jungok, Röhmsingek és Bernauerek és más ifjú svábok egy csoportja.

Kilencen voltak

Az idősebbeknek karabélyuk, a fiatalabbaknak az errefelé nagyon kedvelt hatos flóbertjük vagy pisztolyuk volt, és ezt mind feléje fordították.

Integettek, kiabáltak (HALT!!! HALT!!!), hogy álljon meg, de ez oly nagy esztelenség lett volna a meredek kapaszkodón, hogy ösztönszerűen noszogatta tovább a lovakat, azzal a szándékkal, hogy ha majd felér a hídküszöbre, megáll és megkérdi: mi ütött beléjük?

Csak heccből akarta őket kérdezni, különben nagyon jól tudta itt mindenki, hogy a már legalább tíz esztendeje pöffeszkedő svábok, akik időközben elfelejtettek magyarul meg szerbül, az előre megszervezett helyi karhatalom újdonsült képviselőiként randalíroztak mind Szerbmind Magyartarlóson, jóllehet az utóbbi községben csupán három sváb család élt: Müllerék, Körnerék és Hirschlerék. Igazából mindenki magyarnak tartotta őket.

Hirschlerék rendszeresen jártak a református istentiszteletre, időnként Körnerék is szívesebben hallgatták a kálomista prédikációt.

Jung Hansi lövése megijesztette a lovakat, azok megiramodtak, a gyeplő már nem irányíthatta őket, és a fogat lefordult a feljáró és a töltés hónaljába, hét–nyolc méternyi mélységbe.

Sándor idejében leugrott a szekérről, de a mélybe zuhanó kocsi a Szellőt oldalba kapta, Bogár meg a kerekek alatt nyerített keservesen. Ülepen csúszott le a nedves parton, sarkával fékezett, hogy ne végezze ő is a szekér roncsai között, majd megpróbálta kiszabadítani a szerszám-ból a két szerencsétlen állatot, közben hallotta, hogy a sváb komák odafenn felettébb jól szórakoznak a látványon. Szellőt valahogy sikerült

kiszabadítania, ám amikor végre Bogárra került a sor, látta, hogy a félbetörött kocsirúd belefűrődött az oldalába.

Az állat fetrengett, vérzett, szenvedett, azok meg ott egyre csak hahotáztak. Felkapaszkodott, Hansi kezéből kiragadta a vadászpuskát, és a part széléről, a hídküszöb mellől egyetlen gyors mozdulattal megcélozta a Bogár fejét, aztán végzett vele.

Csak akkor nézte meg a puskát, látta, hogy az az övé volt, a tőle elkobzott Remington, amit két esztendeje vásárolt Belgrádban (Terzic & Tsa), nézte, méregette tenyerében a fegyvert, aztán keményen a megszeppent Hansi felé dobta, az ügyetlenül kapkodott utána, és a sárba ejtette.

Fogai között káromkodott, és önmagától kérdezte: miért csak a magyaroktól gyűjtötték be a fegyvereket, a szerbektől és románoktól pedig nem?

Most már csend volt.

– *Ja, ja!!! Deutschland über alles, aber: mit disziplin!!!*

Ifjabb Kenedi Sándor nem is sejtette, hogy sorsát ez az egy nyakatekert, zagyva mondat megpecsételi, jöllehet a fiatalabbak (főleg Röhmsing Ottó, Pfeiffer Berti és a kis Bernauer) nagyon segítőkészek voltak.

Hansi is bocsánatot kért, a többiek meg igencsak lekonyulva indultak a falu felé.

Három hétre rá ifjabb Kenedi Sándort Scherr doktor, *a mindenható*, a Götten-féle vendéglő pincéjében úgy megverette (*aki nem tud helyesen németül, az ne pofázzon, és ne tudja jobban tőlünk a Reich rendjét!!!*), hogy rövid maradék életében soha többé talpra nem állt.

Idős (és a maga módján szintén „mindenható”) Kenedi József viszontzásul ekkor kezdte meg bosszúhadjárátát Scherr és a Mannschaft-béli társai ellen.

Számtalan beidézése alkalmával kihangsúlyozta, hogy ő nem érti a svábok *mosléknyelvét*, közben tüntetett a K. u. K. idejében tanult szép, aránylag választékos németiségével.

Első lépése az volt, hogy a sváb kereskedők által többször tönkretett, megalázott, kifosztott Epstein Gusztáv nevű szatócsot, a két falu gyekeinek kedvenc Guszti bácsiját (akit a szerb királyi hatóságok Szerbartlóson soha meg nem védtek) nemcsak hogy felfogadta személyes borbélyává, mert ahhoz is értett, hanem egész családjával együtt be is

költöztette az Andrásnak szánt és általában üresen álló szomszédos házba. (Igaz, csak egy hónapot tölthettek ott, egy éjjel nyomtalanul eltűntek.)

De ez csak a kezdet volt.

Az öreg K. u. K.-huszár tudott a családjáért tenni.

Pökhendiségét egy neki igazából sohasem járó titulusból táplálta: őt ugyanis mindenki *bárónak* ismerte, nevezte.

A titulus valamikori pejoratív éle előbb csak tompult, majd teljesen elveszett, és maradt a talányosságában is tiszteletet parancsoló rang.

(Folytatjuk)